

Šentanski rudnik

MINI GALERIJA

Prvo poročilo o šentanskem rudniku je bilo izdano 6. maja 1957, vendar pa so okrog šentanske doline že prej odkrili več nahajališč rude. 12. oktobra 1760 je bilo javljeno, da je bilo maja istega leta odkrito nahajališče cinobrove rude. Primerke rude so poslali na pregled in ugotovili, da je zelo dobre kvalitete (vsebovala je kar 50% živega srebra). Idrijski rudarji so prišli v Tržič, si ogledali nahajališče in ga označili z idrijskim rudarskim znakom. Leto kasneje so nahajališče še bolj podrobno preiskali. Iz raznih listin so ugotovili, da so domačini rudo že izkopavali in jo celo prodajali, zato so leta novembra 1761 pozvali vse osebe, ki so o rudniku in rudi kaj vedele, da se oglasijo in jim posredujejo svoje vedenje o rudišču in njegovem bogastvu. Rudišče je bilo nato razglašeno za državno last. Zapisi o tem kako uspešno je bilo rudarjenje do leta 1772 niso najdeni oz. ohranjeni. Okrog leta 1772 je idrijska uprava opustila delo na rudniku, saj so stroški obratovanja presegali donosnost kar je tudi privedlo do dokončnega prenehanja izkopavanja. Medtem ko je idrijska uprava popolnoma opustila rudnik, pa so se za njegovo obratovanje začeli zanimati domačini, ki so želeli poskusiti svojo srečo v rudarstvu, tako je kar nekaj oseb v tržiški občini dobilo dovoljenje za izkop.

Iz dobe francoske uprave (Ilirskih provinc) ni nobenih zapisov o delu v rudniku, zato sklepamo, da izkopavanj v tem času ni bilo predvsem zaradi bližine meje. Leta 1830 pa so se dela, sodeč po najdenih zapisih, zopet začela. V času do leta 1870 je poskusilo srečo veliko ljudi, ki so želeli z rudnikom kakorkoli obogateti ali se vsaj malo finančno podkrepiti, vendar pa so vsi prej ko slej ugotovili, da jim izkop prinaša

ogromne stroške in le redkim se je izplačalo.

Januarja leta 1874 je bila ustanovljena rudarska združba Illyrische Quecksilber Gewekschaft, ki je bila vpisana v rudarsko knjigo februarja istega leta. Rudnik je postal nedeljiva celota, kar je preprečilo morebitno delitev rudišča. Živo srebro so prodajali podjetju Erlanger na Dunaju. Rudo so talili v jaškasti peči, ki je bila konstruirana po vzoru kupolnih peči z dvojnimi zapiralom na vsipu in z železnimi kondenznimi cevmi, ki so bile hlajene z vodo in hidravlično sesalno napravo.

V letu 1876 je proizvodnja rude spet upadla. Pridobljeno živo srebro so prodajali v Trst. Osnovna mezda je znašala za kopače 80 krajcarjev, za tesarje 1 goldinar, za vozače 60 krajcarjev, za topilce od 1.1 do 1.2 goldinarja, za pomožnega topilca 90 krajcarjev, za ženske 45 in za dekleta 40 krajcarjev. Topilniški mojstri so imeli ob rudniku brezplačna stanovanja, oboelim delavcem pa je bilo plačano 50% mezde obenem pa so jim nudili tudi brezplačno zdravstveno oskrbo. V rudniku so uporabljali tri vrtalne stroje in zračni kompresor. Cena živega srebra je vedno bolj upadala.

Leta 1878 so uvedli nov način vrtanja, in sicer s stisnjnim zrakom. Kompresor za takšno vrtanje so kupili na Dunaju. Takrat je bilo na rudniku zaposlenih 30 kopačev, 5 vozačev, 2 tesarja in 2 nadzornika, na prebiralnici rude pa sta delala dva moška in 24 žensk. Delovni čas je trajal 12 ur dnevno. Rudnik je imel tudi svoj laboratorij. V celoti je imel rudnik 6 rudonosnih razpok. Vsebina živega srebra se je gibala med 0.38 in 0.40%. Od leta 1879 naprej se je živo srebro prodajalo v Nemčijo.

Zaradi zvez z vplivnim francozom se je rudniku obetal nov kapital, francoski kapital. V strokovnem poročilu, ki so ga opravili za francosko banko je bilo zapisano, da je rudnik dobičkonosen, vendar da glavna vrednost rudišča leži globoko v skali. Pariška banka je tako ustanovila Ilirsko družbo za živo srebro, kot delniško družbo s sedežem na Dunaju. Kljub težavam s strani Avstrijcev, katerim ni bil všeč tuj kapital, je francoski kapital v šentanski rudnik le pritekel in tako so se začela nova izkopavanja ter podaljšanje rovv pri čemer se je izkazalo, da je rudnik na nekaterih delih res bolj bogat kot zgoraj.

Tako Dunaj kot Pariz sta vedno bolj pritiskala na to, da bi rudnik poglobili. Na podlagi napačnih domnev o geološki zgradbi rudišča je družba še naprej globila rudnik in kmalu se je zaradi te usodne napake začel propad rudnika. Pri 56 metrih globine je bil dotok vode (iz razpok) kar 24 m³ na uro in črpalka ni bila več zadostna, da bi izčrpala vso jamsko vodo, ki je vedno bolj zalivala rudnik. Zaradi te napake je odšel dotedanji ravnatelj rudnika Pihler, ki je 9 let uspešno vodil obratovanje in izdal več geoloških kart, kjer je natančno določil obseg in nahajanje rude. Njegovim študijam se je bilo potrebno zahvaliti, da so Francozi s takim optimizmom kupili rudne pravice za visoke cene. Leta 1886 so se poplav končno rešili, saj so vložili ogromno sredstev v izgradnjo naprav proti zalitju, vendar pa je voda še naprej predstavljala težavo, novo odkritih izvirov namreč ni bilo malo. Kmalu si je bilo treba priznati, da načrti, ki si jih je družba zastavila z rudnikom ne bodo izvedeni do konca in da bo šlo veliko vložene kapitala v nič. Poročilo o rudniku je bilo poslano v Pariz in na ogled je prišla vsa vodilna smetana družbe, da se prepriča o resničnosti zapisanega. Družba sedaj ni imela več veliko interesa, od rudnika niso več računali veliko. Družba se je tako končno vdala.

Družba je kmalu sprejela nov, veliko bolj »zreduciran« program odkopa, vendar dokončne ustavitve izkopavanje ni mogel preprečiti nihče več. Francoska družba je kmalu pričela iskati novega kupca in tako naletela na barona Julija Borna, ki je bil predsednik trgovske družbe v Berlinu in seje ukvarjal predvsem s obnavljanjem propadlih družb. Born je rudnik skupaj z zemljiščem okrog njega kmalu odkupil. Kmalu je prišel tako visoko, da je postal celo predsednik prej francoske Ilirske družbe, a sredi načrtov, februarja 1897 je umrl od srčne kapi. Po njegovim smrti so si lastnino razdelili dediči, ki pa so se rudnika kmalu želeli znebiti oz. ga prodati. Že julija 1903 je pri Sveti Ani potekala razprava na kateri se je določila vrednost rudnika. Sledili so še komisijski ogledi. Rudnik se je nahajal v stanju kakršnega si ni mogel prej zamisliti nihče in tako se je obratovanje dokončno ustavilo.

Med prvo svetovno vojno je Nemčija potrebovala velike količine živega srebra in tako se je nemška vojna uprava odločila, da obnovi šentanski rudnik. Rudnik je z obratovanjem ponovno pričel leta 1917. Med samo vojno se je Nemcem posrečilo, da so odkrili nadomesten material, ki je zamenjal živo srebro in tako je vojna uprava izgubila interes na Sveti Ani. Obnovitvena dela v rudniku so bila ustavljena, vse investicije pa so se izkazale za nesmiselne.

Med vojnama je rudnik predvsem životaril. Iz rok v roke so si ga podajali razni gospodarstveniki, po rudišču so se neprestano sprehajali komisarji in razni ogledniki, a uspehov ni in ni bilo, tako kot tudi ne interesa. Med drugo vojno je bil lastnik baron Fridrik Born aretiran in odpeljan v taborišče Mauthusen, od koder se ni več vrnil. Rudarski obrati so po osvoboditvi po ustavnih določbah pripadli državi v last.

vir: ZGODOVINA OBRTI in INDUSTRIJE v TRŽIČU, Ivan Bohorič, 1957, DZS, Ljubljana

Za ogled šentanskega rudnika sprejemajo najave v Turistično promocijskem in informacijskem centru Tržič, kjer vodijo in koordiniramo lokalno turistično vodniško službo in hkrati razpolagajo tudi s turističnimi vodniki, ki imajo opravljen tečaj in pridobljeno licenco za vodenje po občini Tržič.

Informacije ...

email: informacije@trzic.si